

Despre unele eufemisme ratate ale limbii române de azi

Bălă Laurențiu
Universitatea din Craiova

Rezumat

Această lucrare prezintă unele eufemisme ratate ale limbii române de azi. Fiind prezent în toate limbile pentru a aborda subiecte tabu, eufemismul este o expresie care este mai puțin ofensatoare pentru ascultător decât cuvântul sau fraza pe care o înlocuiește.

Cuvinte cheie

eufemisme, limba română, eufemistic

Cu toții folosim deseori eufemisme atunci când ni se întâmplă să abordăm subiecte tabu sau sensibile. Eufemismul este, în acest caz, o expresie pe care o considerăm ca fiind mai puțin ofensatoare, deranjantă, pentru ascultător decât cuvântul sau fraza pe care o înlocuiește. Acest fenomen este prezent dintotdeauna și în toate limbile. Cuvinte considerate inițial eufemisme își pot pierde această valoare, dobândind conotații negative, ceea ce implică înlocuirea lor cu alte eufemisme. Așa s-a întâmplat în limba engleză cu *toilet room* (eufemism, la origine), care a fost înlocuit cu *bathroom*, apoi cu *water closet* [1] și, în sfârșit, cu *rest room*.

Lazăr Șăineanu, marele lingvist român, într-un studiu dedicat limbajului parizian din secolul al XIX-lea [2], observa încă de acum aproape o sută de ani existența unui dublu procedeu folosit pentru evitarea termenilor triviali. Primul, de ordin formal, consta în atenuarea acestora (de exemplu *bougre* „sodomit”, era înlocuit cu *bigre*), în timp ce al doilea, de ordin lexicologic, mai des întâlnit, însemna înlocuirea termenului vulgar printr-un cuvânt echivalent, mai mult sau mai puțin potrivit. Astfel, de exemplu, pentru frecventul și vulgarul *merde* „căcat”, el menționa, ca termeni echivalenți *miel* „miere”, *moutarde* „muștar” și, mai ales, *mince* „subțire”!

Atenuarea sau deghizarea formală le întâlnim pe scară largă în celebrele *sacres* din zona Quebecului, înjurături populare de natură religioasă, care sunt eufemizate prin acest procedeu. Astfel, pentru (*Jésus*) *Christ* se folosesc termeni precum *crisse*, *Christophe*, *crime*, *criffe*, *cristi* etc. Și în cazul românei întâlnim un procedeu asemănător, dar nu în ceea ce privește atenuarea termenilor religioși folosiți în înjurături (românii nu au astfel de probleme!), ci în afereza verbului

vulgar provenit din lat. *futuere* (aproape nelipsit din înjurăturile românești de orice fel, de la cele „de mamă”, la cele religioase)! Aceasta duce la forme prescurtate de genul ...*tu-ți*, ...*tu-vă*, ...*tu-i*, ...*tu-le* etc.

Asupra celui de-al doilea procedeu, cel lexicologic, cu referire la limba română, ne vom opri în cele ce urmează. În exemplul citat de Șăineanu aveam de-a face cu înlocuirea cuvântului considerat vulgar (*merde*) prin mai multe eufemisme care, dincolo de sensurile lor de bază total diferite, aveau două trăsături comune:

1. începeau cu aceeași literă ca și termenul pe care îl înlocuiau;
2. aveau un corp fonetic aproape la fel de redus, compus dintr-o singură silabă (cu excepția lui *moutarde*, compus din două silabe).

Același fenomen îl întâlnim și în limba română, în cazul unei serii destul de largi de sinonime eufemistice (în intenția utilizatorilor) pentru varianta vulgară a termenului științific *penis*, termen foarte prezent nu numai în înjurăturile românești, ci și în vorbirea cotidiană, căci expresia (*în*) *p...a mea!* pare a fi expresia favorită a românilor, răspunsul lor la toate întrebările și problemele existențiale...

La fel ca în exemplul lui Șăineanu, și în cazul termenului românesc supus unei masive eufemizări, cel puțin în ultimele decenii, avem de-a face cu o serie întreagă de sinonime care au în comun cele două trăsături menționate mai sus: încep toate cu litera /p/ și au corpul fonetic, în general, la fel de scurt ca termenul pe care îl înlocuiesc. Rodica Zafiu preluând, după spusele sale, o sintagmă a lui Alexandru Graur dintr-un articol publicat în 1949, numește un astfel de joc de cuvinte *deraiere lexicală*, care „constă în substituirea unui cuvânt (care poate face parte dintr-o expresie) prin altul doar pe baza asemănării formale, fără legătură semantică, a segmentului inițial” [3].

În exemplele care urmează, am subliniat atât eufemismul în chestiune, cât și contextul în care apare, căci altfel, „legătura dintre ele nu ar putea fi reconstituită” [4], cuvintele în sine, izolate sau folosite în alte împrejurări, neavând absolut nimic vulgar. Astfel, în ordine strict alfabetică, eufemismele... înlocuitoare sunt:

pana

În primul rând, *de ce pana mea* nu si-a amintit lumea ca e ziua lui Eminescu? *De ce pana mea* avea atata dreptate? (codrinscutaru.blogspot.ro)

Nu știm dacă autorul acestor fraze avea în gând primul vers din *Scrisoarea II* a lui Mihai Eminescu (*De ce pana mea rămâne în cerneală, mă întrebi?*), cert este că termenul în cauză înlocuiește, destul de frecvent în româna vorbită (și scrisă, cel puțin pe internet!), vulgarul echivalent al lui *penis*. De remarcat existența unui blog intitulat chiar „În pana mea” și care, dacă ar fi avut o cât de mică legătură cu *pana* eminesciană, ar fi putut să se numească altfel!

papuci(i)

Reprezintă unul dintre eufemismele folosite la plural, pentru a înlocui un termen utilizat îndeobște la singular! Poate fi întâlnit atât în varianta nearticulată:

*da-l in **papuci*** ca ma doare capul cat am stat ieri cu el... ms de ajutor dar renunt

(gpszone.ro)

cât și articulată:

*Cn [cine, n.m., LB] **papucii** mei* ma deranjaza la ora asta?

(mikutzuldracushor.sunphoto.ro)

*Ce **papucii** mei* vrei de la mine? (filiera.fr)

pălăria

*Ce **palaria** mea* face asta de castiga mai mult decat un presedinte??
(impact-est.ro)

*Du-te-n **palaria** mea*, bai, simpaticule! (colegii.cc)

Contextele în care apare acest termen, în exemplele de mai sus, sunt cât se poate de edificatoare pentru sensul care îi este atribuit.

pielea

- Mai baiete, stii ceva? Ia mai *du-te-n **pielea** mea*. (tpu.ro)

*Du-te in **pielea** mea* de idiot cretin care nu ai o chifla in burta si nu mai comenta aiurea (yoda.ro)

Dacă în cazul termenilor de mai sus, explicația pentru folosirea lor ca eufemisme pentru *penis* este pur formală, în cazul acestuia se poate face o legătură cu sintagma argotică *pielea p...ii* („Persoana fara importanta in societate restu va imaginati voi cum e sa fi pielea si nu restu”, cf. 123urban.ro).

pisici(i)

Este un alt termen folosit la plural, ca și *papuci*, atât în varianta nearticulată:

*da'l in **pisici***. barbatii sunt precum autobuzele, la fiecare 2 min vine altul:))
(sfaturi.eva.ro)

(de remarcat că fraza aceasta îi aparține unei femei!), cât mai ales în cea articulată:

*Dă-l în **pisicii** mamei lui* de contract, doar nu s-o prinde lumea că nu s-a parafat la timp. (gorj-domino.com)

Folosirea eufemistică a acestui termen datează dinainte de 1989, iar faptul că prima silabă coincide cu primele două litere ale echivalentului vulgar pentru organul sexual feminin a făcut să fie folosit pe scară largă de vorbitorii de ambele sexe. Este interesant că pe internet, la întrebarea „Ce cuvinte folosiți zilnic cel mai des?” lansată pe un forum o participantă răspunde:

*Du-te-n **pisicii** mei de retardat mintal*

*Ce **pisicii** mei vrei măă?*

și, concluzionând:

*Ceva ce contine **pisici** (tpu.ro)*

pix(ul)

Pe lângă faptul că începe cu litera /p/ și că are un corp fonetic redus, în cazul acestui termen se poate vorbi și de o analogie de formă și, deci, de un simbol falic. De aceea și este utilizat cu sensul de *penis* în argoul românesc (cf. Volceanov). Termenul poate fi întâlnit atât în forma sa nearticulată:

*Mai da-l in **pix** si pe bukale asta, cat de frig poa sa fie iarna?*
(forum.softpedia.com)

*Ma doare-n **pix** de salariul de la primarie (ziare.com)*

cât și în cea articulată:

*Gigi Becali, mai du-te-n **pixul** meu! (gtd.ro)*

De remarcat și existența construcției rimate *fix în pix*, al cărei caracter comic este evident:

*Ma doare **fix în pix** de raportul pe care-l faci, poti comunica companiei numele meu si parerea mea despre eveniment. (expresuldebuftea.ro)*

*De ce îmi este **fix în pix** de adoptarea Legii antidiscriminare (curaj.net)*

puii

Este vorba de un nou plural folosit pentru a înlocui un singular, pe care, personal, nu l-am întâlnit decât la forma articulată. Un termen mai special, care a cunoscut o utilizare excesivă în ultimii ani și datorită (din cauza?) unei emisiuni intitulate *În puii mei!* și difuzate de un post de televiziune național, *Antena 1*, fără ca această eufemizare a binecunoscutei expresii triviale să deranjeze în vreun fel Consiliul Național al Audiovizualului! Să nu-i cunoască oare sensul membrii CNA-ului? Greu de crezut, din moment ce într-un raport de monitorizare emis de

aceeași instituție, o emisiune radio în care este folosită expresia *Ce puii mei!* (explicată de către unul din realizatori astfel: *O înjurătură clasică, nu se poate să treacă o zi fără să o auzi, pe stradă, în birou.*) este incriminată, căci pe lângă expresia respectivă mai sunt citate și altele „*Du-te-n pisicii mă-tii!*”, „*Ce pușca mea!*”, „*Pana mea!*” etc. [5]. De altfel, explicații foarte la îndemână ar fi putut găsi și pe internet:

puii mei

1. Expresie ce denotă enervarea celui care o folosește; la naiba; fir-ar să fie.
2. Exemple: *Ce puii mei ai luat aici? Ți-am zis cheie de șaișpe sau nu?*
3. expresie eufemistică; substituie termenul vulgar care denumește organul sexual masculin
4. Exemple: *Dă-o in puii mei de treabă... ti-am zis să mergi dimineată la magazin si tu ai dormit până la 12.*
5. varianta „soft” pentru expresia „p...a mea”, folosita in cele mai diverse feluri.

Exemple: *Ce puii mei vrei? / Mai da-te-n puii mei. / Puii mei... Ce ma intrebi pe mine?* (123urban.ro)

Este interesant că într-o serie întreagă de construcții cu acest termen eufemistic, menționate în unele dicționare de argou al limbii române (cf. Volceanov), echivalentul său este tot un eufemism, *naiba*, una din denumirile populare pentru *drac*, *diavol*. Astfel, construcții de genul *când/cine/cum/de unde puii mei?* au ca echivalent „când/cine/cum/de unde naiba?”, iar o exclamație precum *ce puii mei!* este explicată, și ea, prin „ce naiba!” La fel se întâmplă și cu alte construcții sinonime din această serie, cum ar fi *când/cine/cum/de unde pălăria/pielea/pușca mea*, echivalate tot prin „când/cine/cum/de unde naiba”.

pușca

În cazul acestui termen, ca și în cel al eufemismului *pix*, intervine analogia de formă, simbolul falic fiind transparent, lui adăugându-i-se și metafora „descărcării” ce funcționează și pentru un alt termen care înseamnă în argou *penis*, și anume *pistol* (cf. Țânțăș).

Acum, ca i-am facut indeajuns reclama ma intreb, iar, *cine pusca mea e omul asta si de ce merita sa fie presedinte?* (erepublik.com)

Eu știu că tu nu ții la mine, că de Gerula-ți place Și te văd intrând cu el în șură, *da' ce pușca mea* îți face?

Taci în pușca mea din gură, nu vezi că-ncerc să scriu / Țasta-i Gerula care urlă în spate, l-am legat de frână / L-am lovit cu levieru' peste gură și i-am rupt și-o mână

Fără Zahăr – Sandu (versuri.ro)

Ioan Milică asimilează construcții de genul *în pușca mea, ce puii mei* unor „structuri interjecționale complexe, care au valoare emfatică sau persuasivă.” [6]

Pe lângă toți acești termeni care se supun *deraierii lexicale* menționate de Graur și Zafiu, există în limba română și alți termeni în cazul cărora aceasta nu se aplică. Din lipsă de spațiu, iată doar câțiva dintre aceștia:

chilu('), var. **kilu(')**: hai, *da-va-n chilu' meu*, va las! va pup pa portofel, ma duc sa dau o geana la cocalarii mei de la Imagistica sa nu cumva sa se dea pa net pa ziaru' Dilema. (liviualexa.ro)

da-te-n kilu' meu! ca nu-ti merge nou' sait. (piticigratis.blogspot.ro)

cucii: *când/cine/cum/de unde cucii mei?* echivalate, și acestea, prin „când/cine/ cum/de unde naiba?” Expresii construite după modelul *puii mei*, avându-se poate în vedere și faptul că în argou *cuc* înseamnă și „penis (de copil)” (cf. Volceanov).

spume(le) (mării): Termenul argotic *spumă (spume)* este folosit încă dinainte de 1989, iar astăzi intră în componența mai multor construcții: *a face (pe cineva) o spumă* „a invita (pe cineva) la o bere”; *a face spume la gură* „a se enerva, a se înfuria”; *nașpa cu spume* „foarte rău”; *spuma mării!* „nu spui nimic!”. Un alt sens argotic este „spermă”, sau, la pl., „stare de enervare” (cf. Volceanov).

Taranul ala morosan trebuie dat in judecata, *da-l in spume!* (m.evz.ro)

Du-te-n spumele marii si tu, ba parlamentar peremist de trei bani.

(reportervirtual.ro)

Concluzii

După părerea noastră, toate aceste construcții eufemistice sinonime pot fi considerate, așa cum le-am numit în titlul acestui articol, niște eufemisme ratate, căci departe de a atenua sau de a deghiza expresia vulgară pe care o înlocuiesc, ni se pare că, dimpotrivă, sporesc vulgaritatea exprimării cotidiene a românilor. Și aceasta atât prin numărul lor foarte mare, cât mai ales prin transparența evidentă nu a termenilor în sine, ci a contextelor în care aceștia apar, a intonației ușor de

descifrat atunci când aceste construcții sunt rostite public, sau ușor de intuit atunci când ele apar în scris. Consecința cea mai gravă a acestor eufemisme ratate este că dacă înainte expresia înlocuită era utilizată numai de bărbați (e adevărat, existau și mai există unele excepții!), aceste construcții eufemistice au ajuns să fie utilizate de toată lumea, fără deosebire de sex!

Note

- [1] Din pronunțarea românească a inițialelor w[ater] c[loset] a rezultat în limba noastră *vece*, cu varianta *veceu*, dar și *closet*, toate având același sens. Și în română se poate vorbi de o serie eufemistică, la fel ca în engleză, la termenii menționați mai sus adăugându-se *baie* și *toaletă*.
- [2] *Le langage parisien au XIXe siècle: facteurs sociaux, contingents linguistiques, faits sémantiques, influences littéraires*, Paris: E. de Boccard, Éditeur, 1920, pp. 413-414.
- [3] *101 cuvinte argotice*, București: Humanitas, Col. „Viața cuvintelor”, 2010, p. 81.
- [4] *Ibidem*.
- [5] *Raport de monitorizare*, p. 5.
- [6] *Expresivitatea argoului*, Prefață de D. Irimia, Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2009, p. 138.

Bibliografie

- 1. Milică, Ioan. *Expresivitatea argoului*, Prefață de Dumitru Irimia, Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2009.
- 2. Sainéan, Lazare. *Le langage parisien au XIXe siècle: facteurs sociaux, contingents linguistiques, faits sémantiques, influences littéraires*, Paris: E. de Boccard, Éditeur, 1920.
- 3. Țânțaș, Viorel Horea. *Dicționar de pușcărie. Limbajul de argou al deținuților din România*, Cluj-Napoca: Editura Napoca Star, 2007.
- 4. Volceanov, Anca; George Volceanov. *Dicționar de argou și expresii familiare ale limbii române*, București: Editura Livpress, 1998.
- 5. Volceanov, George. *Dicționar de argou al limbii române*, București: Niculescu, 2006.
- 6. Zafiu, Rodica. *101 cuvinte argotice*, București: Humanitas, Col. „Viața cuvintelor”, 2010.
- 7. *Raport de monitorizare*. URL: <http://www.cna.ro/IMG/pdf/RADIO-Sinteza_matinale_-_ianuarie_280312.pdf>.
- 8. *123urban.ro*. URL: <<http://www.123urban.ro>>.